

Het dagelijks leven in Oostende tijdens de bezetting (1940-1944) (26)

door Roger JANSOONE

26. BEVRIJDING en het uur van de afrekening (deel 2)

Een tweede golf van volkswoede

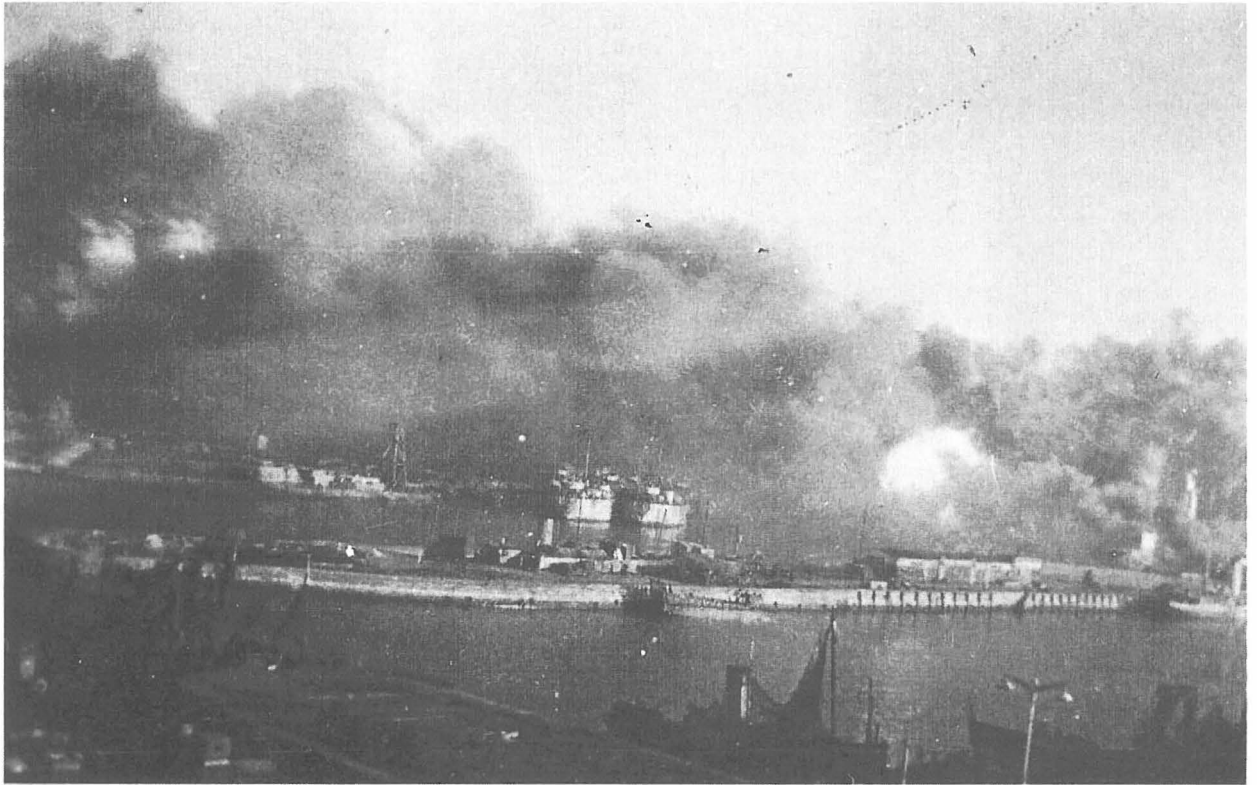
A la recherche du temps perdu...(Proust)! Dit moeizaam proces van hervatting van het dagelijks leven werd weerom fel in beroering gebracht bij “de bevrijding van de kampen” in april 1945, met beelden van concentratiekampen ...zo gruwelijk en ontstellend dat er een kreet van afgrijzen en een luide roep om wraak en vergelding opsteeg vanuit de bevolking. Men had hiervan wel reeds een “voorsmaakje” gekregen door getuigenissen over het Fort van Breendonk, maar wat nu bekend raakte, tarte gewoon iedere verbeelding! Dit was pure waanzin, nooit eerder gezien op deze Aarde! In Oostende zuchtte men vertwijfeld en vol afschuw “Och God toch, hoe is dat toch meugelijk, je verstand stoat er bie stille!”.... Meer nog dan voorheen was er toen in Oostende enkel nog sprake van “die Duutsche smeirlappen”! Dit verklaart ook waarom wij nadien tijdens onze legerdienst in Duitsland het niet mochten wagen om in de *Heimat* “aan te pappen met een Duutsche mokke” (hoe verleidelijk ook!) en zeker niet om “ermee naor huus te kommen”! Ook al begonnen wij onvermijdelijk wel wat anders aan te kijken tegen die Duitsers (en later werd het zelfs veeleer een “opkijken naar”). Maar alleen al de aanwezigheid van “onze jongens” in “het land van de folterkampen” was alhier een reden tot bezorgdheid. Weliswaar mocht je als verlofganger allerlei hebbedingen “made in Germany” naar huis brengen, zolang het maar geen “Duuts joenk” was ! Nochtans gebeurde er toen iets zeer opmerkelijks via pater Werenfried Van Straaten, “de spekpater”, die hulpgoederen en vrijwilligerswerk wist binnen te halen voor zijn “Oostpriesterhulp” en de “Bouworde” (later ook nog “Kerk in Nood”) voor noodlijdende Duitsers en “displaced persons”. Of waartoe christelijke naastenliefde in staat is, spijs alle haat en afkeer ...

Die schokkende beelden over Bergen-Belsen en andere kampen gingen de wereld rond, met een nasleep van verbijstering, weerzin en ontsteltenis. Met als gevolg het historisch proces in Nürnberg. Want er moest hiertegen “iets” gebeuren, dit kon en *mocht niet* ongestraft blijven!! Toch niet zoals na 1914-18 ! Zeker niet nu het nog omvangrijker en afgrijselijker bleek te zijn. Nürnberg was alleszins *historisch* omdat - spijs het *Vae victis* - *nooit voordien* de verslagen vijand zich *strafrechtelijk* had moeten verantwoorden, zelfs niet indien (zoals in 1914) massaal misdaden waren begaan en willekeurig vernielingen aangericht. Nazi kopstukken pleitten “niet schuldig”. In al hun arrogante “onschuld”, zich van geen kwaad bewust en vertrouwend op de militaire en politieke tradities, hebben zij niet beseft wat hun te wachten stond ... tot het verdict viel en zij de strop om hun nek voelden. Maar wat niet tot pers en publiek doordrong, was het feit dat de openbare aanklager *en zijn onderzoeksteam* hier nu stonden tegenover een uitdaging *zonder voorgaande* in de rechtsgeschiedenis, allereerst wegens het *ontbreken van wetgeving* inzake het beteugelen van oorlogsmisdaden (een term die nog niet eens bestond, evenmin qua genocide en “misdaden tegen de mensheid”, *totaal nieuwe* begrippen die zelfs nog eerst moesten bedacht en juridisch omschreven worden !). Allicht wel een kluijfe voor juristen, maar toen voor de openbare aanklager beslist geen sinecure en geen benijdenswaardige opdracht. Echt pionierswerk ! Je moest hiervoor niet alleen juridisch en qua jurisprudentie zeer goed geschoold en onderlegd zijn, maar ook al een hardnekkige speurder in de weerzinwekkende knekelhuizen van het nazi regime en meteen een gewiekste ondervrager bij het verhoor van notoire oorlogsmisdadigers. De meest succesvolle ondervrager was een Jood die zich psychologisch wist in te leven in de duistere ziel van een paar sleutelfiguren, die alzo uiteindelijk door de mand vielen, waardoor het duivelse mechanisme van de “Endlösung” kwam bloot te liggen, doch ook de omvang ervan, met inbegrip van de slachtingen en massamoorden “in het Oosten”, waarover toen nog maar zeer weinig bekend was. Een schoolvoorbeeld van juridische “archeologie” !

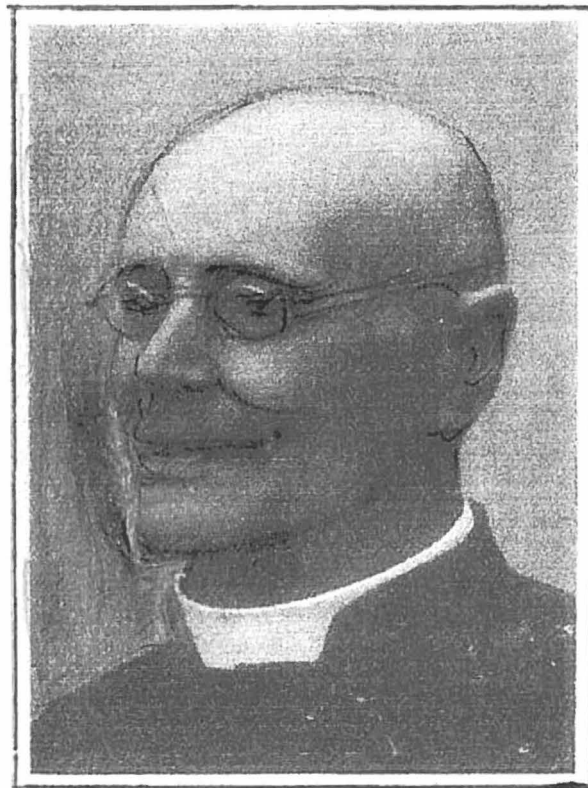
Een eventuele (doch strikt te vermijden!!) hinderpaal was het feit dat *ook* de Sovjet-Unie (mede zetelend *in de rechtbank*) kon beschuldigd worden van massamoord (Katyn!) en voorts van systematische groepsverkrachtingen in Duitsland, en (beschuldiging van Poolse zijde) zelfs van “schuldige nalatigheid” bij het “passief toekijken” tijdens de slachtingen en vernielingen in Warschau bij de opstand in augustus 1944. Maar dit “taboe” mocht niet ter sprake komen, *althans toen nog niet*. Zoals steeds in een uitermate complex internationaal rechtsgebeuren, was de “raison d’Etat” hier niet volledig uit te sluiten. De Amerikanen en de Britten stelden “First things first!” en “Wait and see! Die Russen komen ook nog wel aan de beurt!” Daarbij kwam ook het probleem van *retro-activiteit* (nog steeds omstreden!), doch (“regis ultima ratio”) dit was het *ultieme* rechtsmiddel tegen misdrijven die de wetgever *nooit eerder* had kunnen of willen voorzien. Anders dan te vervallen in het andere uiterste van de hedendaagse “procedurefouten”, werden *morele maatstaven* toen hoog en prioritair in het vaandel gedragen: onkreukbaarheid, het geweten, verantwoordelijkheid, burgerzin, “waarden” met een *quasi-juridische* draagwijdte. Er werd *destijds* niet verwacht dat *uitdrukkelijk* zou voorzien worden in het *handhaven* van *algemeen* erkende en fundamentele maatstaven, die *iedereen* kende en verondersteld werd te *respecteren*. Want moet een wetboek *letterlijk* in *alles* voorzien? Was dit een gebrek aan *rechtszekerheid* ?? De Krijgsauditeurs waren geen *procéduriens*. Streng en rechtvaardig (?) ...Zij moesten zich ten spoedigste een weg banen doorheen die incivieke wildernis, met duizenden dossiers! Maar er zijn ook nu nog overal in de wereld meedogenloze machtswellustelingen die denken dat zij verheven zijn *boven* iedere rechtsnorm, ... zelfs al bestaan er nu *internationaal erkende* rechtbanken en strafwetgeving, waarbij *soms* een rechtszaak effectief zijn beslag krijgt, zij het veelal met heel wat vertraging. Zoals bijvoorbeeld onlangs in Dakar het strafproces tegen massamoordenaar Hisen Habré, ex-president van Tsjaad, een kwarteeuw na de feiten. Of in Den Haag het opmerkelijk proces tegen Milosevitch, ex-president van Servië. Recente uitlopers van Nürnberg !

Boekhandel Corman dadelijk na de bevrijding

14 februari 1945: explosie in het Montgomerydok

E.H. Alfred De Meester, pastoor parochie Sint-Jozef

Collaborateurs worden opgepakt

De Oostendse afdeling van het Geheim Leger

Naoorlogse zeedijk, zomer 1945

Voor de historicus zijn die processen van Nürnberg qua bronnenmateriaal een onschatbare *bron van informatie* en documentatie. Want zonder een spijkerhard dossier kon de openbare aanklager weinig aanvagen (de aangeklaagden hadden uiteraard recht op verdediging en hun advocaten waren niet de eerste de beste en zeer gemotiveerd!). Maar in spoedtempo en in die naoorlogse omstandigheden zo'n dossier samenstellen was niet zo evident, wel integendeel! (de nazi's hadden hun uiterste best gedaan om nog tijdig alle sporen van hun misdaden uit te wissen door niet alleen lijken maar ook dossiers te verbranden). Precies omdat na 1918 de oorlogsmisdaden geen justitiële gevolgen hadden, met *een eeuw later* nog niet eens een spijtbetuyging of verontschuldiging (maar met tijdens het interbellum veel misbaar omtrent beuzelarijen en herstelbetalingen!), was in het herdenkingsjaar 2014 hierover weinig echt bronnenmateriaal voorhanden ...en kan men nog steeds een eindeloos debat voeren over kwesties die normaliter allang door historici hadden moeten zijn opgehelderd, en waarbij sommige "bestseller"-historici zelfs nog een (duidelijk commercieel getint) sensationeel "spelletje" weten op te voeren! *Pecunia non olet!*

Plaatselijk had al die gruwel als direct gevolg een *nieuwe* uitbarsting van volkswuede. Maar *opnieuw* stelde zich de vraag : *tegen wie? en waar?* Na de val van het Derde Rijk in mei 1945 bleven kopstukken en ook mindere goden van de collaboratie (reeds in 1944 snel gevlucht) veilig ondergedoken in Duitsland of in Oostenrijk, ofwel (zoals Degrelle) waren zij verder weggevlucht naar Spanje (bij boezemvriend Franco) of naar Zuid-Amerika (bij gelijkgezinde extreemrechtse dictators). In elk geval, terugkomen was uitgesloten, want zo gek waren zij niet! Wie wél terugkwamen, waren overlevende ex-Oostfronters en op de dool geraakte "Mitläufer", die in ondergeschikte baantjes hand- en spandiensten verleend hadden aan de vijand. Doch veelal keerde de volkswuede zich andermaal ook tegen *dezelfde* personen als in september 1944, of tegen hun gezinsleden indien ze intussen reeds waren opgepakt. En het berucht interneringskamp in Sint-Kruis/Brugge, sedert september 1944 volgestouwd met allerlei "verdachten", kreeg een nieuwe "lading" te verwerken. De uitdrukking "gezeeten ên in Sinte-Kruus" was nadien in Oostende jarenlang, naargelang het geval, voor ex-incivieken een soort van "adelbrief" ...en bij ware patriotten een uiting van verachting en misprijzen.

Tegen het willekeurig oppakken van “verdachten” en tegen het al vlug uit de hand gelopen verklikken, durfde niemand protesteren, want dit kon beschouwd worden als “sympathiseren met collaborateurs” ...en dan werd je zelf ook al “verdacht”! Een gangbare bedreiging was “Pas maar op, of je wordt subiet aangegeven!”. Het ging zo ver dat beschuldigen moeilijk een advocaat vonden die hen wilde verdedigen voor de Krijgsraad. Een *uitzondering* die de regel bevestigde, was de pastoor van de parochie Sint-Jozef Alfred **De Meester** (1878-1952), een beminnelijke figuur, een sterke persoonlijkheid, een sociaalbewogen herder, maar die zich kon opwinden wanneer iemand “veel te verre over de schreeve” ging. Hij was niet te beroerd om op de preekstoel aan te klagen al wie door verklikking “zwaar zondigde” tegenover zijn medemens *en dus tegenover God*, bits eraan toevoegend dat hij “zonder namen te noemen” heel goed wist *over wie het ging*, of dat, indien hij het soms niet wist, “Onze Lieven Heere het wel zou weten” (ook al niet zo prettig om te aanhoren!). In de buurt was er “aan ’t Peerd” een politiekantoor, waar hij zijn “contacten” had en waardoor hij van een en ander vrij goed op de hoogte was. Hij behoorde tot een generatie van priesters die zich niet erg bekommerden om het principe van scheiding tussen Kerk en Staat, en die meenden dat kerkelijke gezagdragers hun verantwoordelijkheid moesten opnemen wanneer burgerlijke gezagdragers hierin te kort schoten. Die scheiding had toch wel zijn belang, zoals later in 1958 zou blijken toen van op de kansel werd verkondigd dat stemmen voor de Volksunie gelijk stond met het begaan van een zware zonde! Maar het lijkt twijfelachtig of pastoor De Meester ook zo ver zou zijn gegaan. Hij was een voorstander van “elk het siene” (of “cuique suum”). En tijdens de schoolstrijd droegen de socialisten in 1955 in hun 1 mei-betoging een groot spandoek “De pastoor in de kerk en het land aan het werk!”. Maar pastoor De Meester was toen al bij de Heer geroepen.

Die woelige septemberdagen van 1944 waren ook het begin van *repressie en epuratie*, veelal gedomineerd door verzetslieden (...en van “weerstanders-van-het-laatste-uur”), die hiervan ja onvermijdelijk een grotesk, chaotisch en tot excessen leidend “rommeltje” maakten. Totdat de Krijgsauditeurs en de Rijkswacht weer greep kregen op de situatie, in een poging - onder niet aflatende druk van pers en publieke opinie - om die onvoorstelbaar complexe en gigantische “onderneming” (zonder voorgaande in de geschiedenis!) nog op goede paden te leiden, met blijvende inachtneming van de algemene principes van een *rechtsstaat*,... althans in de mate van het mogelijke (wat echter tot vandaag nog door velen wordt betwijfeld!). Ook “epuratie” was een moeilijke en betwistbare zaak, waarbij ambtenaren (zoals die van de NLVC) werden geschorst en gebroodroefd, ofschoon zij gewoon op hun post waren gebleven en daar toch wel *nuttig werk* hadden geleverd. Heel die problematiek van repressie en epuratie is een *apart* verhaal op zichzelf, die *ten gronde* weliswaar niet valt buiten de *context* van deze vervolgsérie maar anderzijds chronologisch niet thuishoort onder de hier behandelde bezettingsperiode.

De Nederlandse psycholoog en traumaspecialist Danny Brom heeft een vrij aannemelijke verklaring voor een dergelijke heksenjacht als uitlaatklep voor een jarenlang leven onder angst en terreur, overgeleverd aan de willekeur van de Gestapo en zijn handlangers. Angst verenigt mensen maar leidt ook tot *groepsdenken*. Het individu kan doorgaans goed met angst omgaan, maar op het niveau van de samenleving wordt het problematisch. Mensen die onder bestendige dreiging leven, komen terecht in een vorm van overleving en beginnen in een *wij/zij-patroon* te denken. Ze zoeken dan ook steeds intensiever naar al dan niet vermeende vijanden. Zeker jongeren neigen dan naar extreme meningen en gedragingen. En bepaalde politici kunnen hieruit garen spinnen, zoals nu nog steeds overal het geval blijkt te zijn.

Nochtans beweerde een ex-nazi dat *aanvankelijk* extreemrechts en extreemlinks elkaar misschien hadden kunnen vinden in een *gemeenschappelijk* uitgangspunt (“les extrêmes se touchent”) : “Die Frage war grundsätzlich, wie wir eine Gesellschaft ohne Kapitalismus und Wachstumswahn aufbauen können, in der wir nur noch konsumieren was wir brauchen, damit die Natur und wir selbst eine Überlebenschance haben, also eine lebenskräftige Gesellschaft in der gemeinnützige Arbeit und Genossenschaften hohen Stellenwert haben” (1). Dit was een gedachte die inderdaad aanvankelijk

bij velen wellicht ergens aanwezig was, zodat dan ook velen zich hebben laten misleiden en die welbespraakte en nogal overtuigende Hitler een kans hebben willen geven. Een wolf vermomd in een schapenvacht ! Niets is wat het lijkt ...

Op de hierna afgedrukte foto (vermoedelijk genomen in de Van Iseghemlaan) zien we, kort na de bevrijding, de nog weinig talrijke *overlevenden* van de Oostendse afdeling van het Geheim Leger (toevallig enkel nog precies de “getalsterkte” van een peloton!), nu eindelijk weer in alle openheid “happy together” en fier geschaard omheen hun vaandel. Zij behoorden tot de Zone III – Sector Brugge/Oostende, en waren, zoals in het voormalig Belgisch leger, ingedeeld in rangen en graden, te beginnen met “soldaat”. De derde persoon links in de rechtstaande rij is “soldaat” Frans Brissinck, die zich tijdens de bezetting door allerlei verzetsactiviteiten zeer verdienstelijk heeft gemaakt. Nogal wat “soldaten” en “gegradueerden” hebben helaas de bevrijding niet meer mogen beleven. En slechts een paar van hen die door de Gestapo waren aangehouden, zijn na de oorlog - ziek en uitgeput - teruggekeerd uit Buchenwald of een andere KZ. Die foto is werkelijk *uniek*, want een treffende en welsprekende *epiloog* op bezetting en bevrijding (bekijk trouwens al die *gezichten*, zij hebben *elk* hun eigen verhaal!). Op hen is toepasselijk, uit de Oden van Horatius : “Exegi monumentum aere perennius. Non omnis moriar multaue pars mei vitabit” (Ik heb een monument opgericht, duurzaam als brons. En als ik sterf, dan niet volledig, want er blijft een deel van mij *voortleven*!). Dàt was *de kern* van hun boodschap, zowel naar hen zelf als naar ons ! Overigens is dit blijkbaar de enige foto die over het Geheim Leger in Oostende bewaard gebleven is (nl. uit de collectie van Marcel Calcoen). Tenzij soms misschien iemand anders nog een dergelijke foto bezit ?

“fancy fair” of “vanity fair” ?

Maar *wij kinderen* beleefden intussen in de bedwelmende roes van die bevrijdingsperiode - ver van al die zorgen van de “grootte mensen”- de wellicht meest fantastische tijd van ons leven! Er was niet alleen die zalige euforie van ongebonden “vrijheid, blijheid”, maar het was voor ons *vooral* een eindeloze *fancy fair*, een openbloeiende “bazaar”, de schatkamer van Ali Baba, een jacht op *sweets, chocolate, jam, chewing gum, biscuits, cakes, corned beef, cacao* en andere lekkernijen (nogal wat anders dan de etensresten van de Duitse troepenkeuken!), doch meteen ook al op koffie en “non food”, vooral sigaretten en nylonkousen, al vlug een “geldig betaalmiddel”, meer waard dan wat het geld nog waard was. Jonge snuiters ontpopten zich als gehaaide *traders* op een nieuwe markt van vraag en aanbod! Die gewiekste jongelui konden vaak gemakkelijker dan volwassenen de hand leggen op al die heerlijkheden, een toen niet te versmaden “comparatief voordeel” ... en voor kinderen een uitzonderlijke “leerschool” die men zich nu nog nauwelijks kan voorstellen ! Zij kenden toen al zeer vlug de waarde van geld ... en vooral ook van al wat waardevol was “in natura”. Toen zij na de oorlog soldaat-milicien werden in Duitsland, vond dit een “natuurlijke” voortzetting in al wat daar stiekem kon bijeengescharreld worden, incl. het delen van *zoete geneugten* met een “Fräulein” of een “lustige Witwe”. Hun tegenhangers waren de *Bunkerratten* die, enkel omringd door haveloze *Trümmerfrauen* en verstomde *Greisen*, in de puinhopen van de steden opgroeiden tot de niets ontziende “Halbstarken”, een ruw volkje dat samen met de uitgebluste oorlogsveteranen het naoorlogse Duitsland zou moeten heropbouwen, dit onder leiding van de heropgedoken en onuitroeibare “alte braune Ratten”. Een blijkbaar atypische Duitse driehoeksverhouding, of was dit een gevarendriehoek? Hoe dan ook, ...*das gibt nur einmal, das kommt nicht wieder* ! Want wat onze jongens tijdens en vooral na de oorlog hebben kunnen en mogen meemaken en genieten, dàt kon men hun alleszins nooit meer afpakken! *Carpe diem!* Geniet ervan!

Een Brit die in 1944 bij ons was ingekwartierd en die ons later nog eens kwam opzoeken, had hierbij een interessante vaststelling : “Win or lose, the fact that these kids were *competing in the marketplace* as wartime gave them almost nothing to do at home, showed *their great resourcefulness*. After all, what children want from real life is a sense of *genuine connection*. If daily life provided limited opportunities to sustain their own goals, they still demonstrated their enduring appeal by showing the

outside world all their favorite claims! As a matter of fact, they were free to do the same thing as any kid to-day. The big difference : they wanted *your money* and/or your “valuables”, not your love or your likes! Actually, that was part of their charm. They used what they knew from their upbringing to get what they wanted” (2)

Werd deze *fancy fair* ook een *vanity fair* ? Ervaren, sluwe en vrijgevochten kinderen, die tot dusver geen “normale” jeugd hadden gekend, vonden op die manier al vlug hun weg in een “parallele” wereld van “Sesam open u”. Al die vreemde soldaten waren voor ons “een echt goedmientje”! Het paste goed in ons kraam dat soldaten werden ingekwartierd in onze school, ...waarna een verlengde zomervakantie mocht volgen! Maar toen we dan terug naar school gingen, zagen wij dat in alle klaslokalen de heiligenbeelden waren onthoofd en de handen afgehakt! In die tijd was dat erg schokkend, bijna heiligschennis! We begonnen dan ook met andere ogen te kijken naar “den Iengelsman”. Dat waren soldaten met wie je “goeie zaakjes” kon doen, ...maar die blijkbaar ook heel vreemd uit de hoek konden komen. Wat hun daartoe bewoog, daarvoor vonden wij geen verklaring. De wereld bestond toen voor ons, in religieus opzicht, uit katholieken en ook nogal wat vrijzinnigen, die er zeker nooit zouden aan denken om een heiligenbeeld te verminken! Toen wij op school leerden over de Beeldenstorm van de protestanten in 1566, en van de vernielingen in kerken en abdijen tijdens en na de Franse revolutie van 1789, hadden wij ergens een gevoel van “djà vu” (en ook nu nog, met op TV die waanzinnige islamitische “beeldenstorm” in Syrië). Wat wij ook vreemd vonden, was het feit dat Britse legerkoks al hun keukenrestjes in het dok kieperden, dit alleszins in scherpe tegenstelling tot het weliswaar nogal schraal “kliekjesfeest” dat voorheen de Duitsers ons af en toe gunden vanuit hun troepenkeuken. Misschien wilden zij ons niet deelachtig maken in de geneugten en hoogstandjes van de befaamde Engelse keuken? Maar toen Oostende later nog op 3 april 1948 vereerd werd met hoog officieel bezoek van maarschalk Montgomery, stonden wij in school- en klasverband netjes opgesteld langsheen de Nieuwpoortsesteenweg en wuifden wij met onze vlaggetjes geestdriftig naar Onze Bevrijder die stram en statig langs ons voorbijreed. Een echt pakkend moment dat ons steeds is bijgebleven ! *Rule Britannia !*

Oostendse communisten

Het is nog steeds onduidelijk of en, zo ja, *hoe* de communisten in die politiek erg instabiele maanden zijn opgetreden als “troebelwatervissers” bij al die straatrelletjes. Blijkbaar hadden zij er alle belang bij om de *onrust* gaande te houden. Hiervoor waren alle middelen geschikt, zeker wanneer de passies weer eens hoog konden oplaaien. Zij benadrukten dat *zij alleen* de partij waren van “de rechte lijn”, de enige partij zonder een oorlogsverleden, tenzij dan in de goede zin. *Alleen zij* vertegenwoordigden “de stem van het volk” en het “puur volksgeweten”. Vooral zij hadden de last gedragen van de verzetsbeweging en hiervoor zware offers moeten brengen. Dit was de *essentie* van hun “credo” en dat bleven zij onverminderd en onvermoeid uitdragen. En met goed gevolg, want aanvankelijk had de K.P. politiek flink de wind in de zeilen. Doch vrij spoedig kwam er sleet op en kon de herrezen B.S.P. uit die hoek heel wat “afgedwaalde” stemmen “recupereren”, niet in het minst ook dankzij Louis Major die reeds sedert de jaren twintig veel ervaring had opgedaan in het tegengaan van die rode kameraden.

Tijdens de bezetting was Oostende de draaischijf van het Sovjet-spionage-netwerk “Rote Kapelle”, in (*nomen est omen!*) de Kapellestraat (cfr. “Verzet en verzetstrijders”). Om veiligheidsredenen was er geen contact met het O.F., maar na de bezetting gaf dit alhier toch wel een extragewicht aan het belang en prestige van de K.P. Hun Volkshuis op de hoek Amsterdamstraat/Ieperstraat bleef nog jarenlang een haard van verzet en propaganda tegen het *establishment*, maar veel stelde het allengs niet meer voor, tot het verdween bij gebrek aan belangstelling. Daar wij zoveel “slechte dingen” hoorden over die communisten (het was bijna een scheldwoord!), waren wij nieuwsgierig naar die “verboden vrucht” en wilden wij wel graag kennis nemen van wat de partijkrant “De Rode Vaan” zo allemaal te vertellen had. In onze buurt was dat niet zo moeilijk, vermits die krant voluit was

uitgestald in kijkkastjes langsheen de voorgevel van dat Volkshuis (in de volksmond “het communistenkot”). Maar we werden er niet veel wijzer van, want het was erg “saaie” lectuur over onderwerpen die ons meestal onbekend waren of ons in ieder geval niet aanspraken. We begrepen dan ook niet waarom men zo’n misbaar maakte omtrent die vermaledijde communisten ...en er blijkbaar zoveel vrees voor had. We hoorden wel een en ander over het ontstaan van een “Koude Oorlog” (maar wat was dit nu weer voor iets??), doch we hadden nog maar net een “warme oorlog” achter de rug ...en wij kinderen hadden ons daar eigenlijk best lekker in gevoeld!

Britten en Amerikanen bekeken die communisten erg argwanend, ...en kennelijk terecht. Een ex-IS-officer zag het zo : “In its current role, the red resistance had *outlived its usefulness* to us. What we wanted them to do, was behave as decent citizens. Yet, the Russians were intent on *infiltrating* them back into *all levels* of our society, in the hope of reactivating them as their agents at some later date. Besides, there was almost nothing that we knew about Soviet plans in Europe. *Would the Russians invade?* Or would they keep to their side of the fence, the Iron Curtain?? And just how independent of Moscow was new leadership on the continent?” (3)

Een Grieks schoonheidsideaal ?

De bekende Zuid-Afrikaanse auteur Breytenbach stelt in “Return to paradise” : “De denkers van dit land zijn vaak humanisten. Niettemin was het openbaar en politiek leven enkel *pre*-humanistisch ... vooraleer het ineens stortte tot *post*-humanisme”. Of met andere woorden : politiek is zeker nooit doordrongen geweest van humanisme! Hij heeft het hier weliswaar over Zuid-Afrika (na het verdwijnen van het onmenselijk apartheidsregime), maar blijkbaar geldt dit al evengoed voor het naoorlogse West-Europa, na het verdwijnen van het naziregime.

Het was destijds gebruikelijk dat kinderen moesten “gaan spelen” wanneer “de grote mensen” belangrijke of ernstige zaken zouden bespreken. Maar door oorlogsomstandigheden woonden wij toen met liefst vier generaties van één familie in een rijwoning, zodat ik als kind wel eens flarden van gesprekken kon “opvangen”. Kranten en tijdschriften (behalve het parochieblad) werden na de bevrijding doorgaans buiten het bereik van kinderen gehouden, meer bepaald de voor ons “ongeschikte” foto’s op de voorpagina’s, veelal afbeeldingen van straatgeweld en betogingen (wat wij vanzelfsprekend tijdens de bezetting nooit hadden gezien!) en soms ook foto’s van “incivieken” en oorlogsmisdadigers bij hun aanhouding of bij hun proces voor de Krijgsraad. Zaken die men voor “onschuldige” kinderen liefst verborgen wilde houden. Doch het gebeurde soms dat ik “in een onbewaakt ogenblik” op iets een blik kon werpen, zoals de onvoorstelbaar gruwelijke beelden uit Bergen-Belsen (inderdaad erg “ongeschikt” voor een kind!). Dat kamp was eigenlijk geen KZ, ook geen “Vernichtungslager”, maar was een gigantische “sterfput” geworden voor tienduizenden gevangenen (o.a. ook Anne Frank), overlevenden van de wrede “dodenmarsen”, die daar tijdens de laatste weken van de oorlog werden bijeengedreven en gewoon aan hun lot overgelaten, om er dan massaal te sterven van uitputting, ziekte, dorst, ontbering en honger. Om letterlijk voor de hand liggende redenen zagen de Britten zich ertoe verplicht de grote en grove middelen (zelfs bulldozers!) in te zetten om grote stapels in ontbinding verkerende lijken te “dumpen” in haastig gedolven massagraven. Typisch is in Bergen-Belsen de *gedenksteen* voor Margot en Anne Frank, geen grafsteen, zelfs geen verwijzing naar een massagraf (en er zijn er daar nogal wat!). Dit was de Apocalyps, de ultieme afdaling tot in de hel en de duisternis van de diepste krochten en verschrikkingen *van de ontmenselijking!* Dit was “Apocalypse now!” ...

Dat ontstellend beeld werd jarenlang meegedragen in de geest van allen die een hoogstaand beeld hadden gekoesterd over menselijke waardigheid, gedreven door humanisme of door het christelijk personalisme, ...zij ook die gekend én bewonderd hadden het Duitsland van Bach, Goethe, Schiller, Kant, Beethoven en zoveel andere schrijvers, dichters, filosofen, kunstenaars en componisten. In de klassieke humaniora werden wij - alsof er niets gebeurd was - weldra ondergedompeld in het aloude

Griekse “kalos kàgathos”, schoon en goed, mooi en edel. Maar *in ons onderbewustzijn* bleven wij het beeld meedragen van de “homo homini lupus”, het diep verscholen beestje, de eeuwige strijd tussen Goed en Kwaad, met het Kwaad dat onverhoeds de bovenhand kan krijgen, met alle vreselijke gevolgen. Voorheen heeft men dit nooit gekend, maar *onze generatie* is opgegroeid in een gezond *wantrouwen* tegen een stiekem heropduiken van neofascistische tendensen. Niet zonder reden, zie o.m. het proces in München tegen de barbaarse terreurgroep N.S.U. (*Nationalsozialistische Untergrund*), met een reeks moorden op vreedzame allochtonen, dit gedurende een tiental jaren, *zonder enige beweegreden* tenzij vreemdelingenhaat. Verontrustend is dat in het jarenlang aanslepend onderzoek het slechts tot een ontkenning kwam door eigen toedoen van de daders, *bij toeval*, ingevolge een accidentele ontploffing bij het voorbereiden van een bomaanslag, ...zoniet had dit ongetwijfeld nog een poosje kunnen doorgaan. Maar *vooral verontrustend* is ook dat de politie nooit heeft gedacht aan *neonazi's* ...doch steeds gezocht heeft naar sporen die zouden *moeten* wijzen op “een afrekening binnen het Turkse milieu”. Nochtans wordt Duitsland, vooral sedert de fameuze *Wiedervereinigung*, al jarenlang opgeschrikt door betogingen, agressief gedrag, intimidaties en baldadigheden van benden neonazi's. De pers had het terecht over “die *Wahrheitsfindung* in der NSU-Mordserie die das Land erschüttert hat” (het zoeken naar waarheid in de NSU-moordserie die het land geschokt heeft). De Duitse media zijn nu intussen nog veel meer geschokt door de onvoorstelbare Sylvesternacht (31.12.2015) in Keulen ! En met de nasleep van een andere *Wahrheitsfindung*, omtrent jarenlang “politiek correct denken en handelen” van overheid, politie en magistratuur, en voorts tolerantiegrenzen, inburgering, integratie, en bezinning over een kosmopolitische en al dan niet multiculturele samenleving.

“Wahrheitsfindung” ?

Maar deze “Wahrheitsfindung” geldt niet alleen voor Duitsland maar *voor heel de beschaafde wereld*, althans indien zij beschaafd wil blijven en *nooit* wil hervallen in wat wij in 1945 *definitief* hebben afgezworen, ...maar in deze onrustige en verontrustende wereld, via allerlei despotische en fascistoïde tendensen, weer de kop begint op te steken! “Caveant consules, ne quid detrimenti respublica capiat!” (wees op uw hoede, opdat geen onheil onze maatschappij zou overvallen!). *Quod erat demonstrandum* ... Want in welk vreemdsoortig kluwen wij *nog altijd* verstrikt en verward zitten - zelfs tot op zeer hoog niveau - mocht blijken uit een bericht in “Knack” d.d. 25.02.2015 over een onthullende en verbijsterende ontdekking van historica Prof. Anne Morelli (ULB) omtrent de “speciale” relaties tussen dictator, vriend van Hitler en bloeddorstige massamoordenaar Franco ... en onze vereerde koning Boudewijn (die, tot onze verbazing, oneindig veel liever op vakantie ging op zijn landgoed in Spanje dan in de Koninklijke Villa in Oostende). Wij citeren : “Hij had een *bijzonder hartelijke* relatie met de Spaanse dictator Franco. Uit correspondentie met de *Generalissimo*, die het vorstenpaar *vaak* bezocht, blijkt een *grote affectie*. Ze zagen in hem een *zielsverwant!*”. En hij stuurde telkens *gelukwensen* bij de verjaardag van de fatale staatsgreep van Franco in 1936 (ondertekend “uw toegenegen Boudewijn”), een staatsgreep die onnoemelijk veel dood, ellende, leed en vernielingen heeft veroorzaakt. Bepaalde brieven uit het archief van Franco (waarvan men in Spanje nog nauwelijks van opkijkt!) krijgen *hier bij ons* een grotere en soms schokkende betekenis, ...en niet alleen bij de nakomelingen van de Spaanse republikeinen die na de burgeroorlog asiel kregen in ons land. Hoe kon een gezagsdrager die in brede lagen van de bevolking zo hoog in aanzien stond, zo verdwaasd en zo naïef zijn ?? Hoe kon ons grenzeloos vertrouwen zo intens beschaamd worden ? Of waren WIJ zelf zo verdwaasd en naïef geweest? Napoleon beweerde “Souvent, entre le sublime et le ridicule, il n’y a qu’un petit pas!”. Was dat misschien “het geheim van Boudewijn” waarop een kardinaal nogal raadselachtig zinspeelde ? Wie weet? Bovendien was, volgens Prof. Morelli, koningin Fabiola reeds op jeugdige leeftijd (dus nog *vooraleer* zij in 1960 in het huwelijk zou treden) “un pion dans le jeu politique de Franco”. Doch als het gaat om de toekomstige echtgenote van het Staatshoofd, moet men aannemen dat de Staatsveiligheid *vooraf* een zorgvuldige “screening” heeft ondernomen. Hoe rijm je dat allemaal te saam ?? *Credo quia absurdum* ... In Oostende is er een wijs gezegde “t Is door het soort van mensen dat je frekwenteert dat je uw eigen loat kennen!”. Een spreuk die men

misschien had kunnen hangen boven de ingangspoort van de Koninklijke Villa ? Of, beter nog, in Zarauz of Motril ?

Destijds, bij de impasse rond de abortuswet, liet premier Martens de koning *voor de duur van één dag* eigenlijk *krankzinnig* verklaren (officieel “onbekwaam om te regeren”). Dàt was althans de *historische en inhoudelijke* draagwijdte en betekenis van het Grondwetsartikel dat hiervoor werd ingeroepen (want voor alle grondwetspecialisten *impliciet* een verwijzing naar “the madness of King George III”). Om op zo’n buitenissig idee te komen, moet je een zeer spitsvondige jurist zijn (of ook al een zielsverwant?). Maar, achteraf beschouwd, ...was dit slechts *voor één dag* ?? Die pijnlijke onthulling moet bij velen hard zijn aangekomen, vooral bij al die *waarde landgenoten* die in 1993 in eindeloze slierten hebben aangeschoven om in het Paleis een laatste groet te brengen aan de enige Koning die zij in hun leven hadden gekend en die, bij al hun verdriet en verslagenheid, in hun *onderbewustzijn* een stuk was gaan vormen van hen zelf, zodat ze *ook van zichzelf* kwamen afscheid nemen, wat psychologisch de enige verklaring lijkt te zijn voor die enorme en dagenlange volkstoeloop. Heel ons leven hebben wij brave Belgen (ook na de parlementaire onthullingen over de moord op Lumumba) steeds willen blijven geloven in (zoals in het *Wilhelmus*) “den Cooninck van Hispanien heb ick altyd geëerd”. Maar nu gaan opnieuw een “heilig huisje” en een hagiografie aan diggelen! Hoe en in welke mate velen hierdoor nu diep geraakt worden, zullen wij nooit weten. Wij dachten dat wij door oorlog, bezetting, repressie, naoorlogse kommer en de koningskwesie, reeds ruim ons deel hadden gekregen! Maar nu ook dàt nog ? Geef ons als koning dan maar liever een “bon vivant” met totaal *andere* “relaties en affecties”! *Et alors? Pourquoi pas?*

Het keiharde fascistisch Franco-regime vormde (nu nog steeds *niet helemaal* verdwenen!) een occulte *belangenclub* samen met de Spaanse Kerk, aristocratie en burgerij. Ook het Belgisch koningspaar speelde hierin blijkbaar een rol. Welke rol, tja dat zal de geschiedenis moeten uitwijzen. Spanje was voor ons de Spaanse zon, de *Costa Brava*, Benidorm, “Vamos a la playa!”. Doch de wanhoop, het eindeloos lijden, de onderdrukking en de bittere armoede van talloze Spanjaarden, dat mocht ons een zorg wezen ! *Eviva Espana, Espana con amor !* Een Duitser wiens vader lid was van de Internationale Brigade, zei hierover: “Franco stürzte sein Land in einen Bürgerkrieg in dem Hunderttausende umkamen und dessen noch immer nicht überwundene Folgen Spanien bis heute in einer Art Duldungsstarre gefangen halten” (4). Op de zeedijk in Oostende hoeft het door antikoloniale kritikasters verketterd monument voor koning Leopold II zich thans niet langer ongemakkelijk te voelen nabij het (letterlijk en nu ook figuurlijk) nogal klein uitgevallen bronzen standbeeld van een gecanoniseerde koning Boudewijn. Gelukkig hebben wij hier nog het monument voor de onbesproken figuur van Koning-Ridder Albert I, en ook nog het ruitersstandbeeld van koning Leopold I (toegenegen aan Oostende en zeker niet aan Spanje). Oostende eert zijn koningen ! En Georges Moustaki zong ooit “J’ai vu *les rois serviles* et les mendiants superbes ...”. In de geschiedschrijving hebben wij het graag over “grote mannen” naar wie wij kunnen opkijken. Maar eigenlijk bestaan er enkel *grote uitdagingen* die *bepaalde mannen* met een sterke persoonlijkheid tijdig en doeltreffend weten te beantwoorden, ...terwijl *anderen* behendig weten te doen “alsof”.

Intussen - ver van Benidorm en van alle toeristen ... en voor de media kennelijk zonder enige “nieuws waarde”- worden nu in Spanje nog steeds massagraven blootgelegd, daterend van destijds onder het Franco-regime. Onvermijdelijk is er dan ook forensisch onderzoek ... en er was zelfs een *gerechtelijk* onderzoek, doch de iets te ijverige onderzoeksrechter werd al vlug de laan uitgestuurd via uit de lucht gegrepen aantijgingen! *Punta final ! Schluss damit !* Maar dankzij DNA-onderzoek kunnen een aantal nabestaanden nu eindelijk - meer dan een halve eeuw later - het stoffelijk overschot van hun vader of moeder of andere bloedverwanten doen identificeren en een fatsoenlijke begrafenis bezorgen, ook al hebben zij aan hen nog slechts een verre en vage herinnering uit hun kinderjaren, met tussenin enkel een grote en *zeer lange* leegte. Doch, zijn ze niet alleen bloedverwanten ... maar *ook zielsverwanten* ?? *Si, Señor !!*

Prof. Marc De Vos (UGent/VUB, Directeur denktank *Itinera*) stelt in “De Verlichting uit evenwicht?”(2016) : “Het is niet dat we geen waarden hebben. Het probleem is dat ze *onder de mat* worden geveegd. Het recht is *veel meer* dan instellingen en regels. Het fundament van de rechtsstaat is het respect *voor het individu*. Hierin zit een *moreel idealisme*, maar zo wordt dat soms niet meer gezien. Maar ons systeem is niet statisch en corrigeert zichzelf. Het wordt voortdurend bijgesteld door voortschrijdende inzichten”. Dàt is ook de kern van de boodschap die wij pogen mee te geven in deze vervolgsérie over die onzalige bezettingstijd.

+ + + + + + + + +

Bevrijding speelde zich af binnen het bestek van slechts *één dag*, in een bedwelmende roes, uitbundig gevierd en voor het nageslacht samengevat in een flitsende fotoreportage. Maar - onbedoeld en ongewenst - is het zo, dat *het uur van de afrekening* krampachtig en *eindeloos* dreigt te worden! Zoals striemend en uitdagend naar ons geslingerd in de openingszin van Cicero's “In Catilinam” : “*Quousque tandem, Catilina, abutere patientia nostra ?*” (hoelang nog zal je ons geduld op de proef stellen?). “Bevrijding én vrij zijn, is niet alleen het afwerpen van de ketenen !” (dixit Nelson Mandela, en hij kon het weten!). Ergens wordt in deze tijdloze kroniek ons onbewust *een spiegel* voorgehouden. Uiteraard ligt dat niet aan de auteur. Want de feiten zijn nu eenmaal wat ze zijn en spreken voor zichzelf en zijn vaak *confronterend*. En geschiedschrijving is allereerst *fact finding*, het waarheidsgetrouw en correct opsporen van onweerlegbare *feiten* ... en niet van sprookjes over “witte ridders” en een “witte koningin”, waarover dan wel een biografie (of een hagiografie?) kan gepubliceerd worden (doorgaans ook een *bestseller!*). Zoals Christa Wolf terecht deed opmerken in haar monumentale roman “Kindheitsmuster” : “Wat voorbij is, is niet dood. *Het is zelfs niet eens voorbij*. Maar we maken het *van ons los* en we doen *alsof* we er niets van weten ...”. *Wahrheitsfindung ??*

(wordt vervolgd)

De illustraties komen uit de collecties van André Asseloos, Marcel Calcoen en Dries Degryse

VERTALING :

- (1) Ten gronde was het de vraag, hoe wij een maatschappij kunnen opbouwen zonder kapitalisme en waan van economische groei, waarin wij enkel nog verbruiken wat wij nodig hebben, zodat de natuur en wij zelf een overlevingskans hebben, een maatschappij waarin arbeid van openbaar nut en lotsverbondenheid een hoge plaats innemen in de waardeschaal.
- (2) Winst of verlies, alleen al het feit dat die knapen wedijverden in het marktgebeuren - daar zij in oorlogstijd thuis nagenoeg niets om handen hadden - toonde aan dat zij vindingrijk waren. Wat kinderen tenslotte verlangen van het werkelijke leven, is een gevoel van echte aansluiting. Indien het dagelijks leven slechts in beperkte mate de gelegenheid gaf om hun eigen oogmerken na te streven, toonden zij dan toch hun vaste wil door aan de buitenwereld duidelijk te maken wat hun zelf voor ogen stond. Eigenlijk waren zij volkomen vrij om hetzelfde te doen als hedendaagse kinderen. Maar met dit verschil : zij hadden het gemunt op je geld en/of hebbedingen, doch zeker niet op uw genegenheid of op uw sympathie ! En dat was deels ook hun charme. Zij maakten gebruik van wat zij wisten vanuit de manier waarop zij waren opgegroeid, om precies datgene te krijgen wat zij wilden.
- (3) Communistisch verzet had voor ons nu zijn nut verloren. Wij verlangden van hen enkel nog dat zij zich zouden gedragen als fatsoenlijke burgers. Doch de Russen hadden de bedoeling om hen te doen infiltreren in alle geledingen van onze maatschappij, in de hoop hen te gelegener tijd te reactiveren als hun geheime agenten. Overigens wisten wij bijna niets over de Sovjet plannen in

Europa. Kwam er een Russische invasie? Of zouden zij zich blijven opstellen aan hun kant van het scherm, het IJzeren Gordijn ?? En al die nieuwe leiders in Europa, hoe onafhankelijk waren zij van Moskou ?

- (4) Franco stortte zijn land in een burgeroorlog waarin honderdduizenden omkwamen en waarvan de nog steeds niet geheelde gevolgen Spanje tot vandaag gevangen houden in een soort van gedoogde verstarring.

LIDGELD 2017

Het lidgeld voor het lidmaatschap bij de Koninklijke Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate is voor 2017 vastgesteld als volgt:

Aangesloten lid	€25
-----------------	-----

Mogen wij vragen gebruikt te maken van het hierbijgevoegd stortingsbulletin.

Fernand MUS
Penningmeester